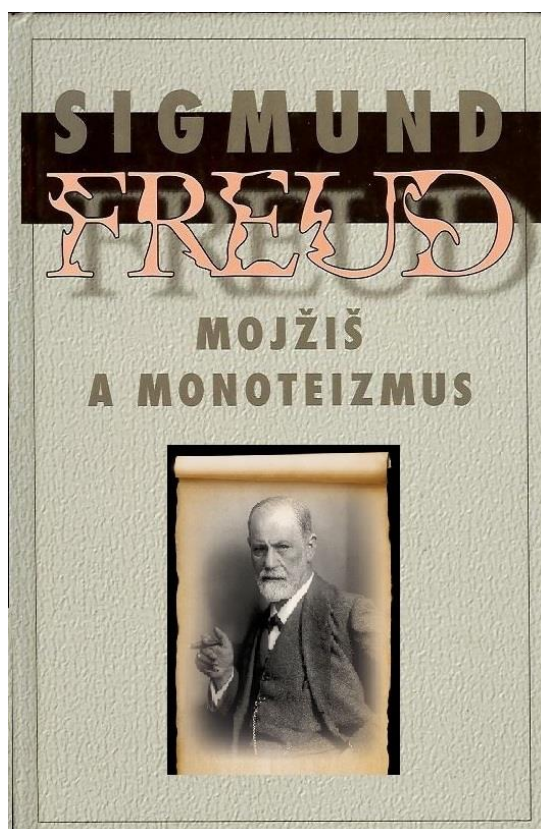

"Ľudský činiteľ" - naše alibi (3. časť – dnešok je zrkadlom našej včerajšej (ne)zodpovednosti).

PROLÓG: ĽUDSKÝ ČINITEĽ A MORÁLKA V HISTORICKEJ SKRATKE

Hneď úvodom si dovoľím v parafrázach tlmočiť odkaz posledného diela Sigmunda Freuda „Der Mann Mozes“ (Muž menom Mojžiš).

„Židia blúdiaci po Sinajskom poloostrove celé desaťročia nakoniec Mojžiša znenávideli zato, že ich trestal za zbožňovanie zlatého teľaťa a prinútil ich vziať na seba jarmo monoteistického náboženstva a prikázaní „Desatora“. Podobne ako Mojžiš skončil v ich nenávisti aj Ježiš, ktorý farizejov trestal v chráme bičom za ich obchody so zlatým teľaťom. Na prorokovi, spasiteľovi ich duší sa vyvršili tak, že ho alibistiky nechali ukrižovať Rimanmi. A to len preto, že si im dovoľil pripomenúť Mojžišovo Desatoro. S tým Desatoro nemali problémy len židia. Kresťania tiež! Tí dosť pokrytecky vyčítajú židom ukrižovanie spasiteľa, pričom sami neboli a ani nie sú ako ľudia o nič lepší. Zato si však nikdy neodpustili židom, že sú zodpovední za takéto nehorázne obmedzenie osobnej slobody aké prinieslo kresťanstvo a židovské Desatoro. Vo svojom podvedomí majú ten istý motív hnevu na vnútenú civilizačnú kultiváciu ich duší.“

V podvedomí to takto fungovalo dve tisícročia a funguje aj dnes. Zmena morálnej paradigmy z polyteistickej „môžem čo chcem“ na paradigmu monoteizmu „môžem len to čo neublíži inému“ bola aj je stále bolestivá. A hoci ešte nie je ani zďaleka dokončená už sa vo svete šafári paradigma nová, paradigma ateizmu „Boh neexistuje, prežijem aj bez neho.“

Človek si stvoril Boha a jeho Desatoro na svoj obraz pretože ho ako ideál potreboval aby prežil, aby bol ten jeho svet aspoň trochu usporiadaný a zmysluplný. Tento dejinný myšlienkový konštrukt je opodstatnený rovnako ako všetky veľké civilizačné projekty ľudstva. Aj jazyky národov a ich písma, aj Čínsky múr, aj Egyptské pyramídy, sa najskôr zrodili ako krehké myšlienky v osvietených hlavách aby nakoniec pretrvali veky. Popierať v tomto rámci zmysel a význam Desatora bol, je a bude rúhaním.

V nadväznosti na predošlé dva blogy venované „ľudskému činiteľu“ a ohlasy, ktoré vyvolali - sa pokúsim zamerať pozornosť na širší význam tohto pojmu. Tradične sa „ľudský činiteľ“ chápe a skúma ako faktor ovplyvňujúci výkonnosť, kvalitu a bezpečnosť pri práci, najmä so zreteľom na prevenciu úrazov, nehôd a havárií. Hoci je jeho podiel na ich vzniku mnohonásobne vyšší ako zlyhanie technických, či technologických systémov (ktoré sú mimochodom tie ľudským produktom) Ani na stále nedokážeme poriadne zvládnuť jeho viacdimezióznú podstatu, potrebu interdisciplinárneho skúmania a následnú realizáciu preventívnych opatrení minimalizujúcich jeho zlyhanie. Na úrovni jednotlivca, skupín, tobôž organizácií a procesov ich riadenia.

Ľudský činiteľ a morálka.

V posledných rokoch viaceré štúdie stále častejšie poukazujú na iný, nemenej dôležitý aspekt a význam a vplyv pojmu „ľudský činiteľ“.

Poukazujú na to, že veľké **spoločenské a národohospodárske straty** spôsobuje nielen vysoká dopravná nehodovosť a nedostatky ktoré sa dotýkajú výkonu bezpečnej práce v priemysle, ale aj **osobnostné zlyhanie pri výkone zodpovedných a morálne náročných funkcií** v štátne a verejnej správe, v súdnictve či podnikateľskej sfére.

Dokazujú to mnohé kauzy, ktoré ťažko traumatizujú celú spoločnosť, narúšajú základy štátu a ohrozujú morálnu integritu jeho občanov. A nielen na Slovesku.

V súvislosti s tým poukazujú spoločenský vedci, najmä psychológovia, sociológovia, historici a filozofi stále častejšie na tesné prepojenie takýcto javov s pojmami morálka a zodpovednosť. V ľudovej múdrosti národov je zakotvených veľa posolstiev a odkazov, ktoré hovoria o príčinách takýchto zlyhaní. Len ilustratívne uvediem niektoré „„Ruka ruka ruku myje“, „Vrana k vrane sadá“, „Rovný rovného si hľadá“, „Pod korytami je nakáľané“, „Bližšia košeľa ako kabát“, Politika je panské huncústvo“, ...

Iste tieto porekadlá hovoria výstižne a jadrne o príčine mnohých nezdravých javov v ľudskej spoločnosti, s ich podstatou a nápravou si nedokážeme poradiť. A ak áno tak len čiastkovo a dočasne. Už tisícročia!

V tomto rámci aspoň ilustratívne načrtnem, že „morálka je historicky vyvinutý súbor všeobecne prijatých pravidiel, podľa ktorých spoločnosť žije a na základe ktorých jednotlivci rozoznávajú medzi dobrom a zlom. Morálka je to, čo reálne existuje v spoločenskom vedomí. Etika je objektívna spoločenská disciplína, ktorá sa zaoberá skúmaním morálky, reflektuje ju a snaží sa ju usmerňovať.“

Tieto štúdie upozorňujú osobitne na **kultúrne vplyvy ako zdroj rizík morálnych zlyhaní ľudí**. Len na ilustráciu možno stačí pripomenúť kultúru a vzťah k pracovnej disciplíne u Japoncov, Nemcov, či severských národov na jednej strane a na strane druhej napr. balkánskych národov, Talianov či národov Blízkeho Východu a Afriky. orientálnych národov. Isteže, žiadna kultúra nie je jednoliata a každý človek v nej je navyše ovplyvňovaný a formovaný i mnohými ďalšími faktormi (rodina, vzdelanie, viera, médiá, podniková kultúra, atď., ...).

Naznačené medzikultúrne rozdiely sú len vodidlom, nemusia vždy vystihovať spôsob konania každého človeka. Tento tzv. **psychosociálny prístup** je veľmi cenným zdrojom poznatkov, ktoré môžu významne ovplyvňovať tvorbu a realizáciu noriem v tej – ktorej národnej, či firemnej pospolitosti.

V krajinách kde sú morálne normy (a následne aj legislatívne) imanentnou súčasťou duchovnej kultúry sa tak nestalo z roka na rok.

Napríklad v Číne sa nezrodili ideí právneho a morálneho štátu pred viac ako 2 a pol tisícročím jednoducho a ľahko. Konfucius pokladal službu v štátnej správe za najvyššie mravné poslanie, čo nevyhovovalo mnohým vtedajším mocipánom, ktorí uprednostňovali Mnohí osvietení cisári ich však priali ideí Konfúcia za svoje a osvedčili sa im. Nakoniec aj čínsky komunisti po jeho zavržovaní Konfúcia dokázali prijať z jeho učenia mnohé z toho čo pomáha dnešnej Číne k ekonomickému úspechu. Všimli si totiž, že konfuciánske hodnoty sa hncou silou ekonomického úspechu ich susedo - Japonska, Južnej Kórey, Tchaj-wanu, Hongkongu a Singapuru.

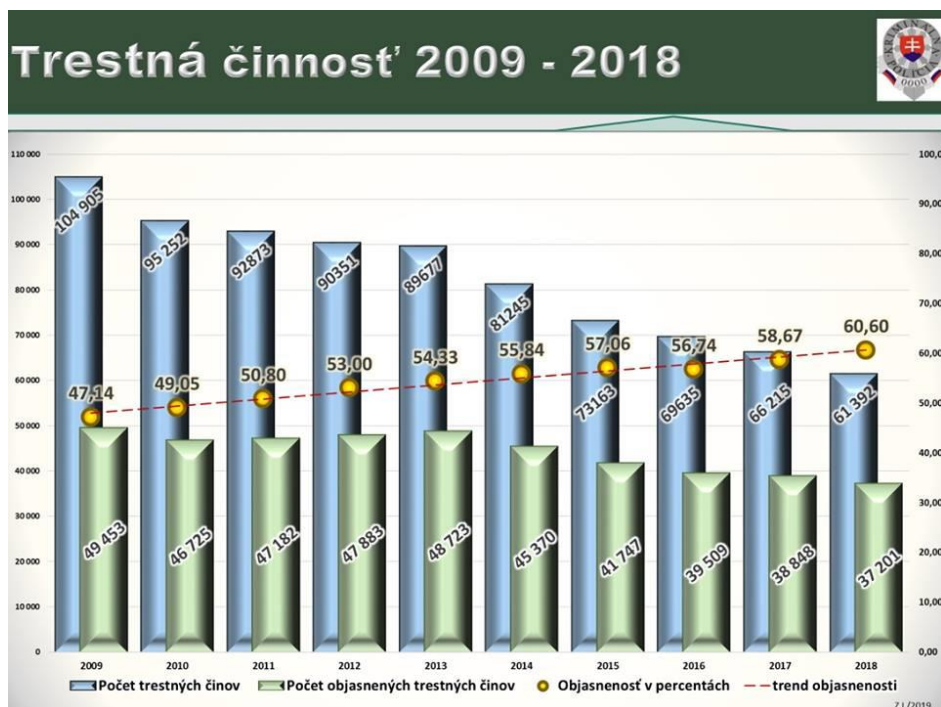
Na Slovensku sa väčšina obyvateľov hlási ku kresťanským hodnotám. Biblické desatoro pozná každý! Napriek tomu však u nás akýmsi záhadným spôsobom pôsobí zrejme evolučne daná zákonitosť hovoriaca, zjednodušene povedané, že „voľnoštýliari sú vždy vo výhode pred tými, ktorí dodržia pravidlá“.

Musí to tak byť a zostať naveky?! Všetko nasvedčuje, že dnešná doba rýchlej výmeny informácií a zverejňovania prehreškov zaháňa spomínaných voľnoštýliarov do kúta a núti ich ustupovať zo svojich bohorovných pozícií. Podporujme tento vývoj! Prospeje všetkým. Nič dobré však nepríde samé a bez nášho úsilia.

Vážme si, chráňme a podporujme našich slovenských „konfúcií, či konfuciánky“. Nemáme ich mnoho.

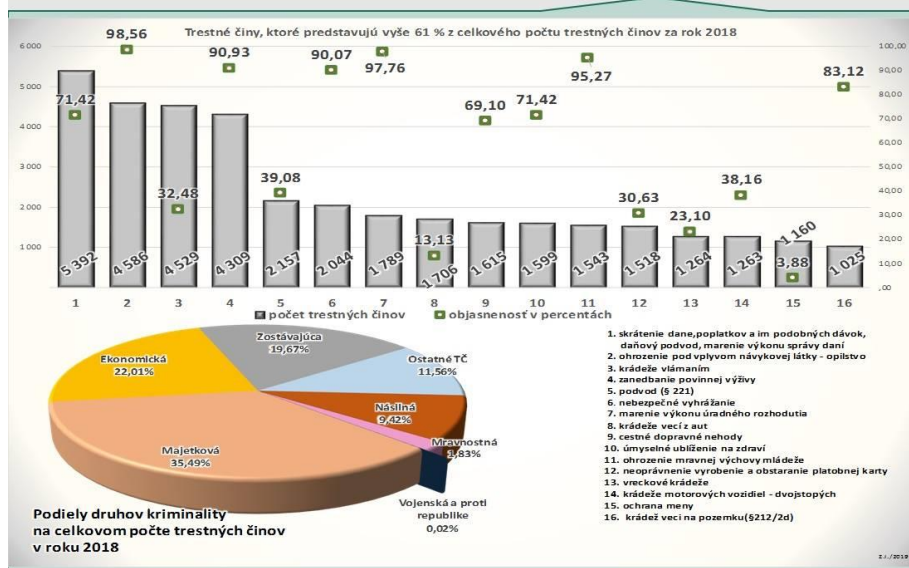
Niekoľko údajov o individuálnej a organizovanej kriminalite na Slovensku

Podľa údajov poskytnutých prezídiom Policajného zboru SR je tren poklesu individuálnej kriminality dlhodobý a zrejmy.

V roku 2018 polícia najviac riešila majetkovú (35,49 %) a ekonomickú trestnú činnosť (22,01 %). Najčastejšie páchaným trestným činom bolo skrátenie dane a poplatkov, daňové podvody či marenie výkonu správy daní. Druhé miesto sa týkalo ohrozenia pod vplyvom návykovej látky – opilstvo..

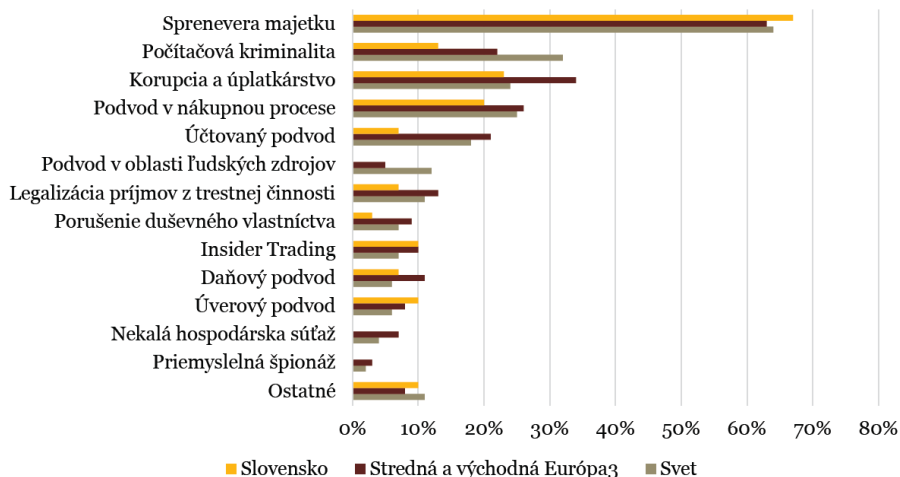
Najpočetnejšie trestné činy v roku 2018

Tento vcelku pozitívny vývoj v porovnaní s rokmi predošlými možno len privítať. V kontexte celej úvahy však evokuje celý rad otázok. Najmä v porovnaní s organizovanou hospodárskou kriminalitou na Slovensku.. Dostupné výsledky prieskumov naznačujú opačný trend.

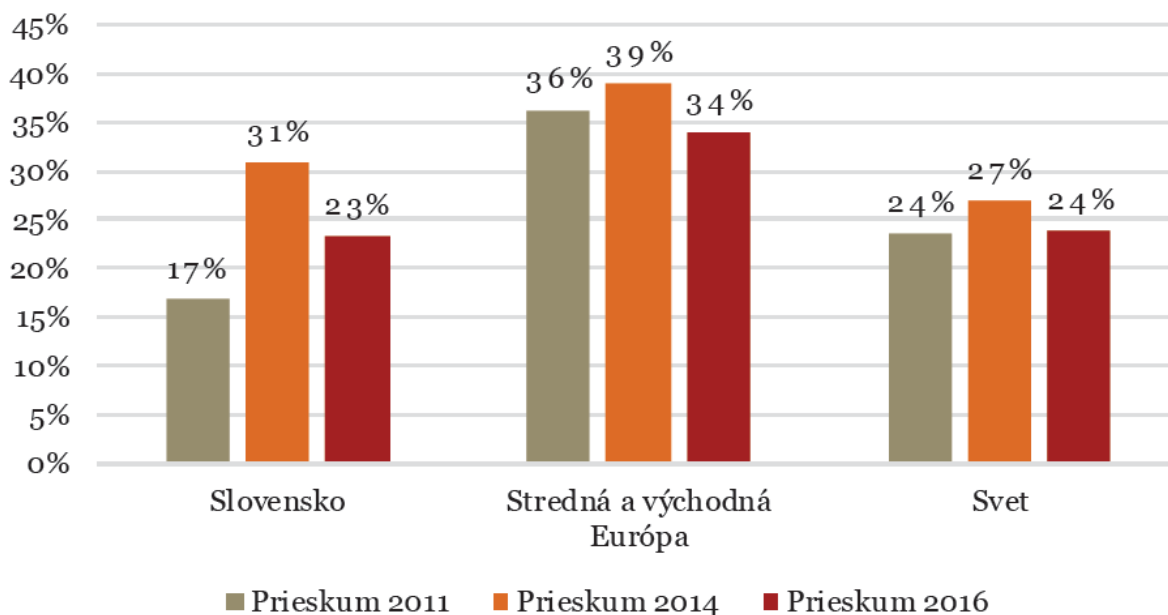
Napríklad výsledky sledovania organizovanej hospodárskej kriminality v dvojročnej periodicite zverejňuje spoločnosť PricewaterhouseCoopers (PwC) v súčinnosti s Univerzitou Martina-Luthera v Halle-Wittenbergu a s nezávislým Centrom pre výskum hospodárskej kriminality na menovanej univerzite.

Akým druhom hospodárskej kriminality čelia slovenské spoločnosti? (2015-2016).

Každoročne sa na prvom mieste umiestňuje sprenevera majetku (67%). Takéto umiestnenie je ľahko predvídateľné aj vzhľadom na fakt, že sprenevera majetku je najjednoduchšie odhaliteľná.

Úroveň korupcie a úplatkov na Slovensku

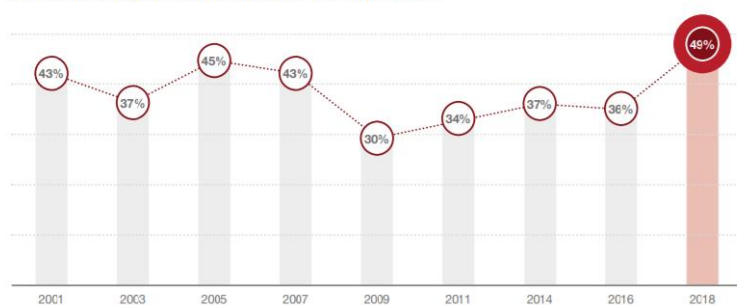
Napriek tomu, že prieskum ukazuje na pokles korupcie a úplatkov na Slovensku (z 31% v 2014 na 23% v 2016), v Strednej a východnej Európe a celosvetovo, korupcia stále zostáva veľmi vážnym problémom počas celého obdobia sledovania od roku 2011.

Podľa PricewaterhouseCooper (PwC) sa klesajúci trend môže zdať optimistický. Pri vyvodzovaní záverov je však namieste opatrnosť. Aktuálny stav korupcie a úplatkárstva môže byť oveľa horší aj preto, že korupcia a úplatkárstvo patria k ťažko odhaliteľnej hospodárskej kriminalite. O.i. aj preto, že vnímanie toho, čo je korupcia a úplatkárstvo môže byť veľmi individuálne naprieč spektrom rôznych spoločností, ktoré sa do prieskumu zapojili. Správanie, ktoré jedna spoločnosť považuje za bežné obchodné praktiky môže iná spoločnosť považovať už za prekročenie hranice korupcie a úplatkárstva.

Posledná správa z prieskumu hospodárskej kriminality (2016-2018) však výsledky za Slovensko však už neuvádza. Len všeobecne konštatuje jej celosvetové zvýšenie a vo všetkých sledovaných krajinách. To odôvodňuje predpoklad, že bývalí „sólo kriminálnici“ sa naučili „podnikať v „tlupách“ čím znížili riziko ich odhalenia a potrestania.

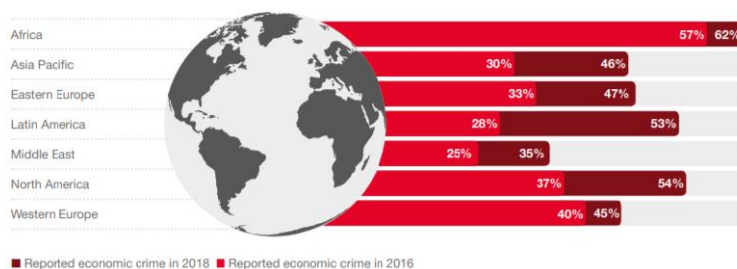
Exhibit 1: The reported rate of economic crime is on the rise

Companies today face a perfect storm of fraud risk – internal, external, regulatory and reputational

Q. Has your organisation experienced any fraud and/or economic crime within the last 24 months?
Source: PwC's 2018 Global Economic Crime and Fraud Survey

Exhibit 2: The reported rate of economic crime has increased across all territories

Q. Has your organisation experienced any fraud and/or economic crime within the last 24 months?
Source: PwC's 2018 Global Economic Crime and Fraud Survey

Viac informácií nájde na

<https://www.pwc.com/gx/en/forensics/global-economic-crime-and-fraud-survey-2018.pdf>

Záujemcovia o úplné znenie Správ o vývoji hospodárskej kriminality na Slovensku v rokoch 2012-14 a 2015-2016 ich nájdu na

<https://www.pwc.com/sk/sk/publikacie/prieskum-hospodarskej-kriminality.html>

<https://www.pwc.com/sk/sk/publikacie/Globalny-prieskum-hospodarskej-kriminality-2016.html>

DOŠŤ SKEPTICKÝ ZÁVER

Civilizačný a najmä technologický vývoj mení príliš rýchlo podmienky voľnej trhovej súťaže vo všetkých oblastiach. Dnešný svet sa hemží paradoxami, ktoré naznačujú niečo mimoriadne vážne. Čím máme viac informácií tým sme viac dezinformovaní. Fakty sa stávajú údajmi, z nich sa stávajú čísla, s ktorými sa šibrinkuje ako komu vyhovuje. Víťaz nevyhral a porazený je víťazom. Dezorientácia je daň za ilúziu "slobody". Dobro je zlé a to zlé sa stáva dobrom. Pravda čestného je lžou a lož podvodníka je pravdou. Relativizácia všetkého vytvára mentálnu hmlu, v ktorej blúdime ako ovce.

Ľudia vždy potrebovali morálne ideály, hviezdy za ktorými kráčali. Vzdali sme sa ich. Nábožnému bájosloviu neveríme a objavom vedy nerozumieme. Stávame sa paranoickými. Zabúdame na humanizmus a izolujeme sa. Rozumom nevládame dobu v ktorom žijeme. Utekame sa k živočíšnym inštinktom, emóciám, úteku či útoku, k plytkým, exaltovaným a prchavým zážitkom. Hlavne nech sú čo najviac hlučné a vysvietené.

Absencia veľkých ideí a osobností, ktoré dokázali v histórii ukázať a presadzovať humanizmus, úctu k životu a morálke sú dnes stále viac nahradzovaná pseudopravdami, lžami najhrubšieho zrna a hľadáním nepriateľa.

Hystéria, krikľúnstvo duševne narušených predstaviteľov mnohých krajín, ktorí nie sú schopní vidieť svet a ľudstvo v celej jeho zložitosti len potvrdzuje, že sa ocitáme v kritickom bode vývoja. To nie sú dobré znamenia. Ľudstvo sa dostáva evolučne do slepej uličky. Možno existuje spôsob ako tento vývoj usmerniť a z tejto cesty vycúvať. Možno existuje sila, ktorá to dokáže. Ak áno - potom to bude zrejme prísny diktát rozumu a racionálnej logiky. Demokracia nato vytvára priestor. Chráňme si ju!

Nedovoľme aby sa právo a spravodlivosť stali špekulatívnym tovarom "s miliónmi vyloženými na stole" v priamom prenose.

Podporujme každého, kto sa neutiahne do ulity a je ochotný o tom otvorene uvažovať a protestovať. Každý hlas je dôležitý!

Na Slovensku žije a pracuje mnoho čestných, pracovitých, statočných a obetavých ľudí, učiteľov, zdravotníkov, policajtov, montážnych robotníkov, či robotníkov za volantom, kuchárov, sekretariiek, pokladničiek, či za volantom .

Stretávame sa denne na cestách, úradoch. Dajme si navzájom šancu.

Stále však vidím len málo signálov naznačujúcich, že súčasné generácie ľudstva sú na takúto podstanú zmenu v ich životoch zmenu pripravené, alebo aspoň pripravované. Dúfam, že je správne pokúšať sa o to.

Milan Koziak

autor absolvoval štúdium klinickej psychológie na FF Univerzity Komenského a štúdium psychológie práce a riadenia na Karlovej Univerzite. Pracoval 33 rokov ako psychológ práce v pozícii podnikového psychológa. Založil a viedol Sekciu psychológie práce a organizácie pri pôvodnej Slovenskej komore psychológov. Táto bola pohltená rezortom zdravotníctva, čo hodnotí ako vážnu chybu v aplikácii poznatkov a metód psychológie najmä v hospodárskej praxi.

milan.koziak@windowslive.com